

TÜRKİYE ARACI KURUM SEKTÖRÜNDE YER ALAN FİRMALARIN HİZMET BİRİMLERİNDE ÇALIŞAN UZMAN PERSONEL

Dr. Bülent UYGUN

İ.Ü., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Organizasyon ve İşletme Politikası Bilim Dalı, Doktora Programı Mezunu

ABSTRACT: Brokerage houses and banks constitute two different type of intermediary institutions, which are the members of Istanbul Stock Exchange. Due to universal banking system, banks are allowed to engage in all kind of financial market activities in Turkey. There are many experts working in brokage houses, which are dealing only with capital market operations apart from banks. In this study, the above mentioned personel listed and described in detail.

I-GİRİŞ

Sermaye piyasasına özgü bir tüzel kişilik modeli olan aracı kurumlar, Türkiye finans literatüründeki yerlerini 1980'lerin başında almıştır. Bu (mali) aracı kuruluş' türünden ilk kez, 1981 yılında kabul edilen Sermaye Piyasası Kanunu'nda (S.P.Kanunu) söz edilmektedir. Yasa, aracı kurumların yanı sıra menkul kıymetler yatırım ortaklıkları ve menkul kıymetler yatırım fonlarını da birer yardımcı kuruluş olarak sınıflandırmıştır[1; md:30]. 1992 yılında yapılan değişiklikler sonucunda aracı kurumlar, yatırım ortaklıkları, yatırım fonları ve sermaye piyasasında faaliyet göstermesine izin verilen diğer kurumlarla birlikte sermaye piyasası kurumları başlığı altında toplanmıştır [2;md:32].

Ancak ne 2499 ne de 3794 sayılı yasada, bir aracı kurum tanımına yer verilmemiş; yalnızca aracı kurum olarak çalışmaktan söz edilmiştir¹. Sermaye piyasasına ilişkin bugüne kadar yayımlanmış tüm mevzuatı gözden geçirerek bir aracı kurum tanımına ulaşmak, "Türkiye Aracı Kurum Sektöründe Yer Alan Firmaların Hizmet Birimlerinde Çalışan Uzman Personel" adını taşıyan bu çalışma için iyi bir başlangıç olacaktır.

Aracı kurum, sermaye piyasası araçlarının kendi ad ve hesabına, başkası ad ve hesabına, kendi adına başkası hesabına ticari amaçla alım satımını yapan; ikincil piyasada alım satım aracılık, birincil piyasada halka arza aracılık etkinliklerinden en az birini yerine getiren, bunlara ek olarak Sermaye Piyasası Kurulu (SPK)'ndan yetki belgesi alması durumunda yatırım danışmanlığı, portföy yönetimi, menkul değerlerin geri alma ya da satma taahhüdü ile alım satımı gibi diğer faaliyetlerin yanı sıra izin almak koşuluyla kredili menkul kıymet, açığa satış ve menkul kıymetlerin ödünç alma ve verme işlemlerinde de bulunabilen; yalnızca

sermaye piyasasında hizmet vermek amacıyla, ilgili mevzuat uyarınca, kurulmasına izin verilen özel bir anonim ortaklık türüdür.

İlk aracı firmanın kuruluşundan günümüze kadar 10 yılı aşkın süre geçmesine karşın, aracı kurumlar üzerine yapılmış araştırma ve yayımlanmış eser sayısının istenilen düzeyde olduğunu söylemek çok zordur. Oysa bir hizmet işletmesi olan aracı kurumların, pek çok açıdan ele alınarak incelenmesi olanaklıdır. Bu aracı türüne özgü örgütsel yapılar, aracı kurumlara ilişkin çok sayıda araştırma konusundan yalnızca birisidir. Ne var ki, Türkiye aracı kurum sektöründe yer alan firmaların örgütsel yapılarını ele almak için, öncelikle, birtakım temel unsurlara açıklık getirmek gerekir. Bunların başında, aracı kurumların bünyelerinde bulunan örgütsel birimlerde çalışan personelin unvanları gelir.

Tanımlayıcı niteliği ağır basan bu çalışmada, öncelikle aracı kurum personeline ilişkin yasal mevzuata değinilecek, ardından da Türkiye aracı kurum sektöründe yer alan firmalarda karşılaşılabilecek bu personel arasında yalnızca uzman olanlar ayrıntılı olarak incelenecektir.

II. ARACI KURUM PERSONELİNE İLİŞKİN YASAL ÇERÇEVE

Sermaye piyasası mevzuatında, aracı kurumların örgütsel yapıları ve personeli ile ilgili unsurlara, birincil olarak "İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yönetmeliği", "Menkul Kıymetler Borsalarının Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik" ve "Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Tebliği"nde; ikincil olarak da, "İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Hisse Senetleri Piyasası Yönetmeliği", "İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Tahvil ve Bono Piyasası Yönetmeliği", "Portföy Yöneticiliği Faaliyeti ve Bu Faaliyette Bulunabilecek Kurumlara İlişkin Esaslar Tebliği" ve "Yatırım Danışmanlığı Faaliyetine ve Bu Faaliyette Bulunacak Kurumlara İlişkin Esaslar Tebliği"nde yer verilmiştir.

Yukarıda sözü edilen üç tebliğ ve dört yönetmelikten oluşan konuya ilişkin mevzuat, temelde, aracı kurumların yerine getirecekleri sermaye piyasası faaliyetleri ile bunların gerektirdiği asgari ödenmiş sermaye tutarlarının belirlenmesine odaklanmıştır. Bu kurumların çalışanlarına ilişkin düzenlemeler ise, çoğunlukla daha geri planda ele alınmış ve bu nedenle de genel tanımlamalardan

¹ Sermaye piyasasında etkinlikte bulunan bankalar ve aracı kurumların her ikisi birden, *mali aracı kuruluş* olarak adlandırılır.

² Bkz. 3794 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu, Madde 34 (gerekeçe).

öteye gidememiştir.

Aracı kurum çalışanlarına ve bunlar arasında uzman niteliğinde olanlara ilişkin yasal düzenlemeler, aşağıda birer birer ele alınmaktadır:

a. Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Tebliği'nde yer alan düzenlemeler:

Tebliğin genel şartlar başlıklı 8.maddesinin d bendinde aracı kurumlar için, tercih edilen faaliyet konularına uygun hizmet birimlerinin kurulmuş, bu birimler için yeterli personel kadrosunun oluşturulmuş olması, iç kontrol denetim sisteminin kurulması ve personelin buna uygun görev tanımları yetki ve sorumluluklarının belirlenmiş olması gerektiği belirtilmiştir[3;md:19]. E bendinde ise, (mali) aracı kuruluş çalışanları, yönetici ve ihtisas personeli olmak üzere başlıca ikiye ayrılmıştır. Aracı kurum yöneticisi ile, yönetim kurulu üyeleri, genel müdür, genel müdür yardımcısı ve kurum bünyesinde bulunan birimlerin yönetimden sorumlu olan kişiler; ihtisas (uzman) personeliyle de, aracı kurumunda bulunan organların yönetiminden sorumlu kişilere bağlı olarak çalışan borsa temsilcisi, yatırım uzmanı, portföy yöneticisi ve yatırım danışmanı ile yaptıkları iş nedeniyle benzer sorumluluğu taşıyan diğer kişiler anlatılmıştır³.

Aracı kurum personeline ilişkin diğer düzenlemeler ise, tebliğin 9, 10 ile 29-35. maddelerinde yer almıştır

Türkiye sermaye piyasasının yeniden düzenlenmesi amacıyla 1992 yılında çıkarılan 3794 sayılı S.P.Kanunu, kurum bazında düzenlemeden faaliyet bazında düzenlemeye geçilmesini sağlamıştır. Gerçekleştirilen değişiklikler sonucunda, yeni yasada tanımlanan altı ayrı sermaye piyasası faaliyeti⁴, aracı kurumların örgütlenmesindeki belirleyici öğeler arasında üst sıralara yerleşmiştir. Bu tarihten sonra, personele ilişkin düzenlemeler, yerine getirilen faaliyet konularının temel alındığı bir yaklaşımla ele alınmıştır.

Tebliğin halka arza aracılık faaliyetine ilişkin özel şartlar başlığını taşıyan 9.maddesinde, söz konusu etkinliği yerine getirecek aracı kurumların bünyelerinde gerekli işlemleri yürütebilecek, münhasıran bu görev için istihdam edilmiş yeterli sayıda uzman personelinden oluşan bir

kadronun sağlamlasının gerektiği belirtilmiştir.

Aynı tebliğin 10.maddesinde ise, alım satma aracılık faaliyetine ilişkin özel şartlar başlığı altında, sermaye piyasası araçlarıyla ilgili iş ve işlemlerin yürütülmesini sağlayacak, bu etkinliklere elverişli mekan, teknik donanım ile yeterli sayıda ve nitelikte yöneticinin yanı sıra uzman personelin ve diğer çalışanların istihdam edilmesinin şart olduğu anlatılmaktadır.

2, 3 ve 4. Sırada yer alan diğer üç sermaye piyasası faaliyeti ve bunlara ilişkin unsurlar ise, her birisi için özel olarak çıkarılmış tebliğlerde düzenlenmiştir.

Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Tebliği'nin Seri: V, No: 24 sayılı Tebliğ ile değişik aracı kurumların teftiş birimi ve müfettişlere ilişkin esaslar başlığına sahip 7.bölümüyle, birden fazla yetki belgesi bulunan ya da merkez dışı örgütü olan aracı kurumlar için, münhasıran bünyelerinde istihdam edilmiş, yeter sayıda müfettiş çalıştırmaları zorunluluğu getirilmiştir.

b. Portföy Yöneticiliği Faaliyetine ve Bu Faaliyette Bulunacak Kurumlara İlişkin Esaslar Tebliği'nde yer alan düzenlemeler:

Bu sermaye piyasası faaliyetini yürütecek aracı kurumlar, portföy yönetimi ve araştırma etkinlikleri için yeterli mekan, teknik donanım ve organizasyonun yanı sıra gerekli sayıda uzman personeli (portföy yöneticisi ya da çok daha doğru bir adlandırmayla portföy yönetim(inden sorumlu) uzmanı) sağlamış olmalıdır[4;md:6].

c. Yatırım Danışmanlığı Faaliyetine ve Bu Faaliyette Bulunacak Kurumlara İlişkin Esaslar Tebliği'nde yer alan düzenlemeler:

Yatırım danışmanlığı faaliyetini yerine getirecek aracı kurumlar, bünyelerinde yatırım danışmanlığı ve araştırma faaliyeti için yeterli mekan, teknik donanım ve organizasyonun yanında konuya ilişkin gerekli sayıda uzman personeli (yatırım danışmanı) işe yerleştirmelidir[5;md:7].

Aşağıda yer alan tüm diğer düzenlemelerde ise, yalnızca üye temsilcileri ve temsilci yardımcıları olarak adlandırılan personele ilişkin unsurlar bulunmaktadır.

d. Menkul Kıymetler Borsalarının Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik'te yer alan düzenlemeler:

Genel yönetmeliğin 10 ve 11.maddeleri üyelerin borsada temsili ile bu işlevi yerine getirecek personele ilişkin düzenlemelere ayrılmıştır. Söz konusu personel için, üye temsilcisi ve üye temsilci yardımcısından oluşan ikili bir ayrıma gidilmiştir.

e. İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yönetmeliği'nde yer alan düzenlemeler:

İMKB Yönetmeliği'nin 11.maddesine göre, genel yönetmelikteki aynı sayılı maddede aranan koşulların

³ Bu çalışmada, tebliğde sıralananların dışında, teknik analiz uzmanı, temel analiz uzmanı, araştırmadan sorumlu uzman, açığa satış ve kredili işlemler sorumlusu, müfettiş ve uluslararası piyasalar uzmanı aracı kurumlarda çalışan uzman niteliğindeki personel arasında incelenecektir.

⁴ SPK'dan yetki belgesi almış aracı kurumlarca yürütülecek sermaye piyasası faaliyetleri;

1. Halka arza aracılık.

2. Alım satma aracılık.

3. Menkul kıymetlerin geri alma (repo) ya da satma (ters repo) taahhüdü ile alım satımı.

4. Yatırım danışmanlığı.

5. Portföy yöneticiliği.

6. Finansal göstergelere, sermaye piyasası araçlarına, mial ve değerli madenlere dayalı vadeli işlem yapılmasına aracılıktır.

Ayrıca, alım satma aracılık yetki belgesine sahip aracı kurumlardan kurul tarafından izin belgesi verilenlere yerine getirilen kredili menkul kıymet açığa satış ve menkul kıymetlerin ödünç alma ve verme işlemlerinin de, bir başka sermaye piyasası faaliyeti gibi kabul edilmesi yerinde olacaktır.

yanında üye temsilcileri ve temsilci yardımcılarının, bir yükseköğrenim kurumunu bitirmiş olması gerekir [6;md:11]. Yine aynı maddede, üye temsilcileri ve temsilci yardımcılarının ayrı ayrı tanımlarına yer verilmiştir.

f. İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Hisse Senetleri Piyasası Yönetmeliği'nde yer alan düzenlemeler:

Hisse Senetleri Piyasası'nda üye temsilcisi ve temsilci yardımcısı olarak çalışacakların nitelikleri, yönetmeliğin 5.maddesinde bulunmaktadır. Buna göre, İMKB Yönetmeliği'nin 11.maddesinde belirtilen bütün niteliklere sahip olan ve tüm koşulları yerine getirerek yılın belirli dönemlerinde borsaca gerçekleştirilen seminerlere katılıp, bunların ardından yapılan sertifika sınavında başarılı olanlar, Hisse Senetleri Piyasası üye temsilcisi ve temsilci yardımcısı olmaya hak kazanır [7;md:5].

g. İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Tahvil ve Bono Piyasası Yönetmeliği'nde yer alan düzenlemeler:

Yönetmeliğin 4.maddesinde, borsada kurulu Tahvil ve Bono Piyasası'nda (ve dolayısıyla da bu piyasayı oluşturan Kesin Alım Satım Pazarı ve Repo-Ters Repo Pazarı'nda) üye temsilcisi ve temsilci yardımcısı olarak görev yapacakların nitelikleri yer almıştır. Üye temsilcilerinin nitelikleri başlıklı bu maddeye göre, İMKB Yönetmeliği'nin 11.maddesinde belirtilen unsurların yanı sıra Tahvil Bono Piyasası üye temsilcilerinin, borsanın düzenlediği bu piyasaya ilişkin semineri başarıyla bitirmeleri ve sertifika almaya hak kazanmaları gerekir [8;md:4].

h. İstanbul Menkul Kıymetler Borsası 13 Sayılı Genelgesi'nde yer alan düzenlemeler:

13 sayılı genelgede, borsada kurulu piyasa ve pazarlarda işlemlerin, üyeler tarafından yetkilendirilen ve gerekli niteliklere sahip oldukları saptanarak İMKB'ce onaylanan temsilciler tarafından gerçekleştirileceği belirtilmiştir. Üye temsilci ve yardımcılarının nitelikleri, aynı genelgenin 2.maddesinde yer almıştır⁵. Ayrıca, Hisse Senetleri Piyasası işlemlerinde bulunan temsilciler kendi aralarında hiyerarşik olarak sınıflandırılmış; içlerinden birisinin üye baştemsilcisi olarak atanması zorunluluğu getirilmiştir.

Görüldüğü gibi, aracı kurumların organizasyon yapılarıyla ve bu yapılarla çalışan personel ile ilgili yasal çerçeve, sermaye piyasasında bir mesleki standardizasyonu gerçekleştirilmekten uzaktır.

5. Üye temsilci ve yardımcısı;

1. TC vatandaşı,

2. En az 21 yaşında,

3. Hacir altına alınmamış,

4. Kamu hizmetlerinden yasaklanmamış,

5. İflas etmemiş,

6. Şeref ve haysiyet kırıcı bir suçtan mahkum olmamış,

7. Borsaca yapılacak inceleme sonucunda deneyim, bilgi, ahlak bakımından yeterli olduklarına kanaat getirilmiş,

8. Üye temsilcileri, temsilci yardımcısı olarak en az üç ay çalışmış olmalıdır.

Mali piyasalarda, özellikle aracı kurumlarda örgütsel birimler ve personel unvanları konusunda terminolojik bir bütünlüğün bulunmaması, karışıklıklara yol açmaktadır. Bugüne kadar bu yönde bir çalışmanın, piyasanın gözetim ve denetiminin yanı sıra düzenlemesinden de sorumlu kuruluşca (SPK) yapılmamış olması⁶, Türkiye aracı kurum sektörünün (daha doğrusu sermaye piyasasının) en önemli eksikliklerinden başında gelmektedir.

III. ARACI KURUMLARDA İSTİHDAM EDİLEN BAŞLICA UZMANLAR

Bu çalışmada üzerinde durulması amaçlanan uzman personel sırayla, Hisse Senetleri Piyasası üye temsilcisi, yatırım uzmanı, Tahvil Bono Piyasası üye temsilcisi, yatırım danışmanı, teknik analiz uzmanı, temel analiz uzmanı, araştırma uzmanı, portföy yönetim uzmanı, halka arzdan sorumlu uzman, açığa, satış ve kredili işlemler sorumlusu ve uluslararası piyasalar uzmanından oluşmaktadır.

1. Hisse Senetleri Piyasası Üye Temsilcisi ve Yardımcısı:

(Borsa) Üye temsilci ve yardımcısı, borsa üyesini İMKB ve/veya takas-saklama işlemlerinde temsil edebilen ve kendisine temsil ettiği mali aracı kuruluş adına bildirimde bulunulabilen imza yetkisini taşıyan kişilerdir. Temsilci yardımcısı ise, borsa temsilcilerine yardımcı olan ve imza yetkisini taşımayan mali aracı kuruluş çalışanlarıdır [6;md:11]. İMKB'de bulunan piyasalar temelinde ikiye ayrılan üye temsilcileri, Hisse Senetleri Piyasası üye temsilcisi ve Tahvil Bono Piyasası üye temsilcisi olarak adlandırılır. Temsilci yardımcısı ile temsilci arasındaki tek fark çalışma zamanından (deneyimden) kaynaklanır. Diğer bir anlatımla, borsaca saptanmış süreleri dolduran temsilci yardımcısı, başka hiçbir koşula gerek duymaksızın, üye temsilcisi olarak çalışabilir. Borsa temsilci yardımcılarının temsilci unvanıyla çalışabilmesi için, Hisse Senetleri Piyasası'nda toplam 4 saatlik bilgisayar sistemi uygulamasında bulunması gerekirken, Tahvil ve Bono Piyasası'nda ise bu süre geçici olarak kaldırılmıştır.

Mali aracı kuruluşlar, Hisse Senetleri Piyasası'nda işlem yapma yetkisine sahip temsilcilerden birisini, üye baştemsilcisi unvanıyla atamak zorundadır. Üye baştemsilcisi, aracının İMKB'de işlem yapan tüm temsilcilerinden sorumludur; gözetim, kontrol ve imza yetkisine sahiptir. Baştemsilci, bağlı bulunduğu üyelerin diğer temsilcilerini izler, kendi yetkisinde olan işlemleri ve korbey ile ilişkileri gerçekleştirir ve seans süresince borsa işlem salonunda bulunur [9]. Borsa baştemsilcisi, üyelerin varolan temsilci kontenjanına ek olarak salonda yer

6. Türkiye'de, gelişmiş sermaye piyasalarında olduğu gibi, bir meslek birliğinin bulunmaması nedeniyle, bu tür düzenlemeler, konuya ilişkin mevzuata göre, ancak SPK tarafından yapılabilir.

almakta, ancak kendisine herhangi bir bilgisayar işlem terminali ve koltuk ayrılmamaktadır. Baştemsilcinin yardımcısı ve yedeği yoktur [10;189].

Borsa temsilcisi (ve dolayısıyla da temsilci yardımcıları), günümüzde geçerli olan uygulamalara göre, sermaye piyasasında hizmet vermek için bir tür yetki belgesi (sertifika) alması gereken tek aracı kurum çalışanıdır. Adayların üye temsilcisi (ve yardımcısı) olabilmeleri, borsa tarafından her bir piyasaya için ayrı olarak açılan eğitim programlarına (yetiştirme kurslarına) katılmalarına ve bitirilen programın ardından yapılacak sınavda başarılı olmalarına bağlıdır.

İMKB Hisse Senetleri Piyasası'nda alım satım işlemlerini gerçekleştirmeye çalışan üye temsilcilerine, çoğu zaman, broker denmektedir⁷. Oysa gerçekte bir iş ve işlev olarak broker ve brokerlık (yanı sıra dealer ve dealerlık) dünya finans piyasalarında İMKB'de olduğundan daha farklı anlamlarda kullanılan terimlerdir⁸. Finans literatüründe brokerla, genellikle, Türkiye'deki gibi aracıları hisse senetleri piyasasının alım satım sistemine şirket merkezinden kendisine iletilen müşteri emirlerini girerek (ve böylelikle de işleme konulmalarını sağlayarak) temsil eden üye çalışanları değil, borsalar (ve kimi yerde tezgah üstü piyasalarda (over-the-counter markets)) aracılık işlevinin belli bir türünü yerine getiren üyeler anlatılır. Kaldı ki, İMKB'de etkinlikte bulunan Hisse Senetleri Piyasası üye temsilcilerinin, görevlerini yaparken brokerlık ve dealerlık işlevlerinden her ikisini bir arada yerine getirmeleri de olanaklıdır. Böyle bir doğru olmayan adlandırmada, aracı kurum çalışanlarına ilişkin (ilgililerce kabul görmüş) sınıflandırıcı ve tanımlayıcı bir çalışmanın bugüne kadar gerçekleştirilmemesinin payı büyüktür.

2. Yatırım Uzmanı (Müşteri Temsilcisi):

Aracı kuruma gelen tasarruf sahiplerinin, karşılanması ve kurumca yürütülen faaliyetler hakkında bilgilendirilmesi; müşterilerce istenmesi durumunda, gerekli hesabının açılması ve bu hesaba ilişkin sözleşmenin imzalatılması, yatırımcılar tarafından verilecek emirlerinin kabul edilmesi ile tüm bunlara ait form ve belgelerin düzenlenmesinden sorumlu personel yatırım uzmanıdır.

⁷ Piyasada yaygın olarak kullanılan ancak doğru terminolojiye dayanmayan bu unvanlara, sermaye piyasası mevzuatında rastlanmamaktadır. Mevzatta kullanılmamasına karşın, İMKB eğitim yayınları arasında yer alan *Sermaye Piyasası ve Borsa Temel Bilgiler Kılavuzu* adlı yayının 189 ve 190. sayfalarında, üye temsilci ve yardımcısı ile baştemsilciden, broker, broker yardımcısı ve şef broker olarak yanlış bir biçimde söz edilmektedir.

⁸ Broker ve brokerlık (brokerage) ile dealer ve dealerlık (dealing), aracılık iş ve işlevinin farklılaştırılması sonucunda oluşturulmuş uzman(lık)lardır. *Broker* (komisyoncu, simsar), başkası ad ve hesabına alım satımında bulunan aracı türüdür. *Brokerlık işlevini* yerine getiriliren aracılar, alıcı ve satıcıyı temsil eden birer *ajan* (agent) olarak hareket ettikleri için hiçbir risk üstlenmezler. Brokerların temel amacı, sonuçlandırdıkları işlemlerden bir aracılık geliri (komisyon) sağlamaktır. *Dealer* (tacir/satıcı) ise, kendi ad ve hesabına alım satımında bulunan aracıdır. Bu yüzden dealerlar, brokerların tersine gerçekleştirdikleri işlemlerden bir komisyon geliri elde etmek yerine, sermaye piyasası araçlarının alım satım fiyatları arasındaki farktan kazanç sağlamayı amaçlarlar. *Menkul değerler broker ve dealerları* (*securities brokers and dealers*)., genellikle, tüzel kişiliklere sahip firmalardır. Ancak, kimi ülkelerde, kişilik olarak da temsil edilmektedirler.

Çoğu aracı kurumda, yatırım uzmanlarının gerçekleştirilen bir de seans sorumluluğu görevi bulunur. Seans sorumlusu, aracı kurum ofisinde bulunan özel bir odada (seans odası) Hisse Senetleri Piyasası işlem saatleri öncesinde ve sırasında, müşterilerden aldığı emirleri borsa temsilcilerine aktaran elemandır. Seans sorumlusu ve ilerde sözü edilecek olan Tahvil ve Bono Piyasası üye temsilcisi, (Hisse Senetleri Piyasası üye temsilcisinde olduğu gibi) yanlış bir kullanımla, dealer olarak adlandırılır. Oysa gelişmiş sermaye piyasalarında dealer, çoğunlukla, Türkiye'dekinden farklı olarak, brokerlık dışında kalan ikinci tür aracılık işlevini yerine getiren borsa ve borsa dışı düzenlenmiş piyasa (tezgah üstü piyasa) üyesi anlamına gelir.

3. Tahvil ve Bono Piyasası Üye Temsilcisi (Sabit Getirili Sermaye Piyasası Araçları Uzmanı):

İMKB'de bulunan Tahvil ve Bono Piyasası'nın Kesin Alım Satım Pazarı ve Repo-Ters Repo Pazarı'nın en az birinde işlem yapmak üzere yetki belgesi almış aracı kurumlarda, bu pazarlara ilişkin işlemleri yerine getiren elemanlar, Tahvil ve Bono Piyasası üye temsilcisi ya da sabit getirili sermaye piyasası araçları uzmanı olarak adlandırılır.

Tahvil ve Bono Piyasası üye temsilcisi, kamuya (ve özel sektöre) ait bono ve tahvil gibi sabit getirili sermaye piyasası araçlarının yanı sıra repo ve ters repo ile ilgili alım satımların gerçekleştirilmesinden sorumlu uzmanıdır.

4. Yatırım Danışmanı, teknik ve temel analiz uzmanları:

Yatırım danışmanlığı yetki belgesine sahip aracı kurumlarda, bu etkinlikle aynı adı taşıyan birimde, uzman düzeyinde üç değişik personel çalışabilir. Bunlar, söz konusu birimin birincil personeli olan yatırım danışmanı ile teknik ve temel analiz uzmanlarıdır.

Yatırım danışmanı⁹, müşterilere sermaye piyasası araçları ile bunları ihraç eden ortaklık ve kuruluşlar, şirket birleşme ve el değiştirilmeleri, ortaklıkların finansman ihtiyacının karşılanması hakkında ve benzeri konularda yönlendirici nitelikteki yazılı ya da sözlü yorum ve yatırım tavsiyelerinde bulunan; yüksek öğrenim görmüş, sermaye piyasası, borsa, bankacılık, ekonomi, maliye, işletme ve finansman konularında bilgili ve mali piyasalarda en az 3 yıllık mesleki deneyimi bulunan uzmandır [5;md:3,10]. Bazı aracı kurumlarda yatırım danışmanının, araştırma uzmanı, teknik ve temel analiz uzmanının işlevlerini de yerine getirdiği görülmüştür.

Teknik analiz uzmanı, sermaye piyasası araçlarında gelecekte ortaya çıkabilecek değerlerin geçmiş verilerden

⁹ Yatırım danışmanı ve ilerde ele alınacak portföy yöneticisi, sermaye piyasası mevzuatında, borsa üye temsilcisi ve temsilci yardımcısı dışında, pek seyrek olarak tanımlanmış aracı kurum çalışanlarından ikisidir. Bunun nedeni, söz konusu uzman personelin konusunu oluşturan faaliyetlerin, S.P.Kanunu dışında özel tebliğler ile ayrıntılı bir biçimde düzenlenmiş olmasıdır.

yararlanarak öngörülebileceğine dayanan (teknik) analizden sorumlu personeldir.

Temel analiz uzmanı, makro ekonomik unsurların yanı sıra sermaye piyasası araçlarına ilişkin sektörler ile bunları ihraç eden ortaklık ve kuruluşlara ait finansal gösterge ve verilerin analizini yapan aracı kurum çalışanıdır.

5. Araştırma Uzmanı (Araştırmadan Sorumlu Uzman)

Kimi aracı kurumlarda araştırmaya ilişkin etkinlikler, bağımsız bir birimde örgütlenmiştir. Oysa yatırım danışmanlığı birimine sahip aracı kurumlarda, araştırma hizmetleri, farklı bir örgütlenmeye gidilmeksizin, bu birim bünyesinde yürütülebilir.

Ayrı kurulması durumunda araştırma birimi, araştırmaya ilişkin etkinliklerin tümünü yerine getirir. Araştırma uzmanı ise, bu birimin en önemli teknik elemanıdır.

Aracı kurum sektöründe araştırma yerine, yanlış bir biçimde, AR-GE ya da Araştırma-Geliştirme sözcüklerinin kullanıldığına sıklıkla tanık olunmaktadır. Sermaye piyasasında etkinlikte bulunan firmalarca, çok sayıda yöntem kullanılarak, ekonomiye, makro değişkenlere, sektörler, sermaye piyasası araçları ve bunları çıkaran ortaklıklara ilişkin her türlü veri ve bilgilerin elde edilmesi sürecinden oluşan araştırma hizmetlerinin; modern teknolojiyen yararlanarak yeni ürünler tasarlamaya, üretmeye, eski ürünlerin yeni biçimlerini geliştirmeye yönelik çalışma anlamına gelen araştırma-geliştirme[11] ile hiçbir ilgisi yoktur.

6. Portföy Yönetim Uzmanı (Portföy Yönetiminden Sorumlu Uzman, Portföy Yöneticisi):

Bir diğer sermaye piyasası faaliyeti olan portföy yönetimine ilişkin birimin başlıca personeli ise, portföy yönetim uzmanıdır¹⁰. Portföy yönetim uzmanı, yatırımcılara ait portföylerin, onlar hesabına ve vekaleten işletilmesinden sorumlu; yüksek öğrenim görmüş, sermaye piyasası, borsa, bankacılık, ekonomi, maliye, işletme ve finansman konularında bilgili ve mali piyasalarda en az 3 yıllık mesleki deneyimi bulunan teknik personeldir[4;md:3,10].

SPK, gerek yatırım danışmanlarının gerekse portföy yönetiminden sorumlu uzmanların, mesleki yeterliliklerini gösterir sertifikalara sahip olmalarını zorunlu tutabilir [4;md:11-12 ve 5;md:12-13].

¹⁰ Sermaye piyasası mevzuatında söz konusu aracı kurum çalışanı, *portföy yöneticisi* olarak adlandırılmıştır. Örgüt içi hiyerarşide çoğunlukla orta ve alt kademelerde yer alan bu teknik personelin unvanında, aracı kurumların üst düzey çalışanlarını çağrıştıracak *yönetici* sözcüğünün bulunması, terminolojinin doğru olmayan kullanımına ilişkin bir başka örneği oluşturmaktadır. Görevi yalnızca çalıştığı firmaya teslim edilen müşteri portföylerinin işletilmesiyle sınırlı olan uzman niteliğindeki bu elemanın *portföy yönetiminden sorumlu uzman*(ı) olarak adlandırılması, onun, aracı kurumun yönetiminden sorumlu (ve yönetici olarak bilinen) üst düzey personelle karşılaştırılmasını önleyecektir.

7. Halka Arzdan Sorumlu Uzman (Birincil Piyasa İşlemlerinden Sorumlu Uzman):

Sermaye piyasası araçlarının ihraççı ortaklıklardan yatırımcılara satışına aracılık işlemlerini yürüten, yüksek öğrenim görmüş, sermaye piyasası, işletme, finansman ve mali tahlil konularında en az 3 yıllık mesleki deneyimi bulunan ve münhasıran bu görev için istihdam edilmiş aracı kurum çalışanı halka arzdan sorumlu uzman olarak bilinir [3;md:9].

8. Açığa Satış ve Kredili İşlemler Sorumlusu:

Kredili menkul değer açığa satış ve menkul değerlerin ödünç alma ve verme işlemleri, açığa satış ve kredili işlemler sorumlusu adlı aracı kurum personeli tarafından yürütülür ve izlenir.

9. Müfettiş:

Birden çok yetki belgesine sahip ya da merkez dışı örgütü bulunan aracı kurumların, yeter sayıda müfettiş çalıştırması zorunlu tutulmuştur. Bu müfettişlerin sayısının ikiye aşması durumunda, bir teftiş kurulu oluşturulmalıdır. Doğrudan genel müdüre bağlı olarak çalışan müfettişler, aracı kurum etkinliklerinin sermaye piyasası mevzuatı ve ilgili diğer mevzuat hükümlerine uygun; kurumun ana sözleşmesi ve iç kontrole yönelik yazılı kurallar çerçevesinde yürütülüp yürütülmediğinden sorumludur [3;md:29-30].

Aracı kurumlar, teftiş birimlerinde görev yapacak müfettişlerde mesleki yeterliliği aramak zorundadır. Mesleki yeterlilik, lisans düzeyinde ve sonrasındaki eğitim ve öğrenim ile mesleki deneyimin denetleme yapacak düzeyde olmasını ifade eder. Müfettiş ve müfettiş yardımcısı olarak atanacaklarda iktisat, işletme, muhasebe ve maliye konularında en az lisans düzeyinde eğitim şartı aranır. Müfettişler, yüksek öğrenim yanında muhasebe, vergi, banka ve kambiyo, işletme analizi, organizasyonu ve denetlenmesi konularından biri ya da birkaçında en az 3 yıllık mesleki deneyime sahip olmalıdır [3;md:32].

10. Uluslararası Piyasalar Uzmanı (Yabancı Kökenli Sermaye Piyasası Araçlarından Sorumlu Uzman):

Yerliler dışında kalan ve vadeli işlemler sözleşmeleri ve opsiyonlar da dahil olmak üzere yabancı sermaye piyasası araçları ile ilgili işlemleri gerçekleştiren teknik eleman, uluslararası piyasalar uzmanı ya da yabancı kökenli sermaye piyasası araçlarından sorumlu uzmanı olarak adlandırılır.

Günümüzde, ancak sınırlı sayıda (ve çok büyük boyutlu) aracı kurum, yabancı sermaye piyasası araçları üzerinde işlemlerde bulunmakta ve bünyesinde bu personeli çalıştırmaktadır. Yabancı sermaye piyasası araçlarının Türkiye'de de işlem görebilmesinin yolunun açılması, söz konusu personeli bünyelerinde istihdam etmek isteyecek aracı kurum sayısında artışa yol açacaktır.

IV-SONUÇ

Türkiye'de aracı kurumlar tarafından yerine getirilen sermaye piyasası faaliyetleri ve bunların gerektirdiği asgari ödenmiş sermaye tutarları, ilgili mevzuat tarafından ayrıntılı olarak saptanmasına karşın, bu kurumların örgütsel yapıları ile çalışanlarına ilişkin unsurların üzerinde yeterince durulmamıştır. Oysa gelişmiş sermaye piyasalarında, gerek etkinlikte bulunan kuruluşların örgütsel yapılarıyla ilgili unsurlar gerekse de bu kuruluşlarda çalışanların sahip olması gereken nitelik ve koşullar ayrıntı olarak düzenlenmiştir.

Ülkemizde, aracı kurumların organizasyon yapılarına ve personeline ilişkin çalışmalar, kamu otoritesinin (SPK) yanı sıra kurulacak bir meslek birliğince (Mali Aracı Kuruluşlar Birliği) de gerçekleştirilebilir. Bu konuda yapılacak düzenlemeler, Türkiye sermaye piyasasında çalışanlar için meslek standartları oluşturulmasına da hizmet edecek biçimde tasarlanmalıdır [12;59].

Dünya sermaye piyasalarında çalışanların meslek standartlarının saptanması ve söz konusu standartlara sahip olanların yetkilendirilmesi (lisanslandırması), genellikle, bu piyasalarda özdenetim işlevini yerine getiren meslek birlikleri tarafından gerçekleştirilir. Üyelerine yaptırım uygulayabilme gücü de bulunan bu tür bir birlik, Türkiye'de ancak yasa ile oluşturulabilir.

Kurulacak bir Mali Aracı Kuruluşlar Birliği'nin, sermaye piyasasında çalışanlar için meslek standartlarının saptanmasından ve bu kişilerin lisanslandırılmasından sorumlu tutulması oldukça önemlidir. Böylelikle Türkiye sermaye piyasasında, bir yandan sunulan hizmetin niteliği artırılacak, diğer yandan da güven ortamının yerleşmesine ciddi katkılarda bulunulacaktır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- [1]- 28.7.1981 Tarih ve 2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu, RG: 30.7.1981/17416.
- [2]- 29.4.1992 Tarih ve 3794 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu, RG: 13.5.1992/21227.
- [3]- Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Tebliği, RG: 1.3.1995/22217, Seri: V, No: 19.
- [4]- Portföy Yöneticiliği Faaliyetine ve Bu Faaliyette Bulunacak Kurumlara İlişkin Esaslar Tebliği, RG: 20.4.1995/22264, Seri: V., No: 22.
- [5]- Yatırım Danışmanlığı Faaliyetine ve Bu Faaliyette Bulunacak Kurumlara İlişkin Esaslar Tebliği, RG: 20.4.1995/22264, Seri: V., No: 23.
- [6]- İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yönetmeliği, RG: 19.2.1996/22559.
- [7]- İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Hisse Senetleri Piyasası Yönetmeliği, RG: 19.2.1996/22559.
- [8]- İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Tahvil ve Bono Piyasası Yönetmeliği, RG: 19.2.1996/22559.
- [9]- 13 Sayılı İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Genelgesi, 30.1.1995.
- [10]- Sermaye Piyasası ve Borsa Temel Bilgiler Kılavuzu, İMKB Eğitim Yayınları No.1, Ekim 1995, İstanbul.
- [11]- Dictionnaire Larousse Ansiklopedik Sözlük, Milliyet Yayınları 1993-1994.
- [12]- Uygun Bülent, Sermaye Piyasasında Meslek Standartları, Ekonomik Trend Dergisi, 17 Temmuz-23 Temmuz 1994, Sayı: 29.

OCAK Ayında yayınlanacak olan "öneri" Dergisinin 6. sayısı için makale teslim tarihi 31 EKİM 1996 Perşembe günüdür. Bu tarihe kadar makalelerin, istenilen özelliklere göre Enstitümüze ulaşması gerekmektedir. İstenen özellikler aşağıda belirtilmiştir.

ÖZELLİKLER:

1-Makaller A4 boyutu kağıda uygun şekilde, 2 sütun halinde yazılacaktır.

2-Sayfa sayısı 4 sayfadan az, 10 sayfadan fazla olmayacaktır.

3-Makalenin sayfa düzenleri;

Kenar Boşlukları:

Üst : 3 cm

Alt : 3 cm

İç : 2 cm

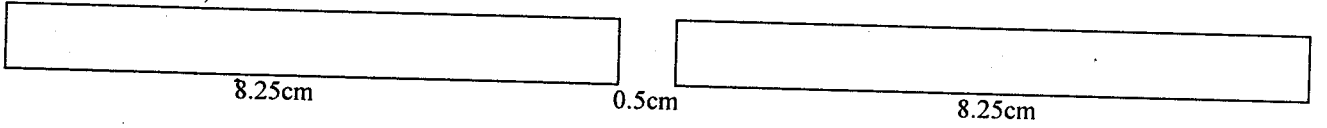
Dış : 2 cm

Üst bilgi : 1 cm

Alt Bilgi : 3 cm

Karşılıklı Kenar Boşlukları işaretli

4-Sütunlar;

5-İlk sayfa; Başlık 5cm den başlamalıdır.

6-İlk sayfada, İngilizce yazılan makalelerde Türkçe; Türkçe yazılan makalelerde İngilizce olarak düzenlenmiş 50 kelimeyi aşmayacak şekilde özet bulunması gerekmektedir.

7-Makale yazılırken WinWord 6.0 versiyonu kullanılmalı, yazı karakteri [Times New Roman], satır aralığı [tek satır], girinti [özel-1cm], başlık [14 punto, sayfa ortası, koyu, hepsi büyük harf], yazar adı [12 punto, sayfa ortası], yazarın bağlı olduğu birim [10 punto, italik, sayfa ortası], özet -abstract [9 punto, koyu, tek sütun, sağa-sola dayalı], Ana Makale [10 punto, iki sütun, sağa-sola dayalı], Dipnotlar [7 punto], ara başlıklar [10 punto, koyu, büyük harf, sayfa ortası], kaynakçalar [9 punto, makalenin sonuna] şeklinde **1 kopya A4 formunda bir kağıda çıktı ve beraberinde 3,5 inç'lik PC IBM formatında floopy** enstitümüze yukarıda belirtilen tarihe kadar teslim edilecektir (Disketlerde sayfa numaraları bulunmayacaktır. Sadece çıktıların üzerine kurşun kalemle yazılmalıdır).

8-Haberleşme için telefon numaraları printer çıktısının üzerine yazılmalıdır.

Microsoft Word - OC96_00.DOC

Normal Times New Roman 10

Sayfa Yapısı

Kenar Boşlukları	Kağıt Boyutu	Kağıt Kaynağı	Düzen
Üst: 3 cm			Tamam
Alt: 3 cm			İptal
İç: 2 cm			Geçerli...
Dış: 2 cm			Yardım
Cilt Payı: 0 cm			☒ Kaşıklık Kenar Boşlukları
Köşeden Uzaklık			
Üstbilgi: 1 cm			
Altbilgi: 3 cm			
	Önizleme		
	Uygula: Tüm Belgeye		

10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

Seçilen bölümlerin sayfa yapısını değiştirir

Microsoft Word - OC96_00.DOC

Normal

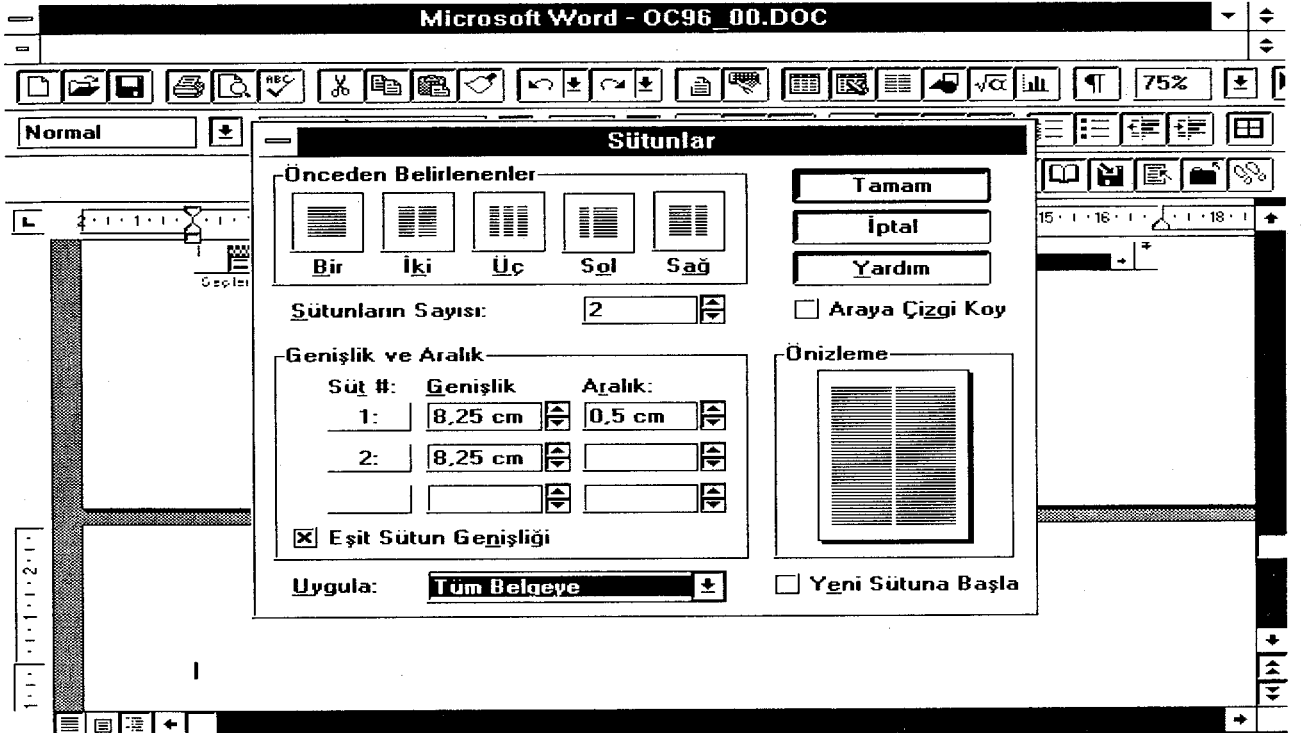
Paragraf

Girintiler ve Aralıklar	Metin Akışı
Girinti	Aralık
Sol: 0 cm	Önce: 6 nk
Sağ: 0 cm	Sonra: 6 nk
Özel: Değer:	Satır Aralığı: Değer:
İlk Satır 1 cm	Tek
Önizleme	Hizalama: İki Yandan

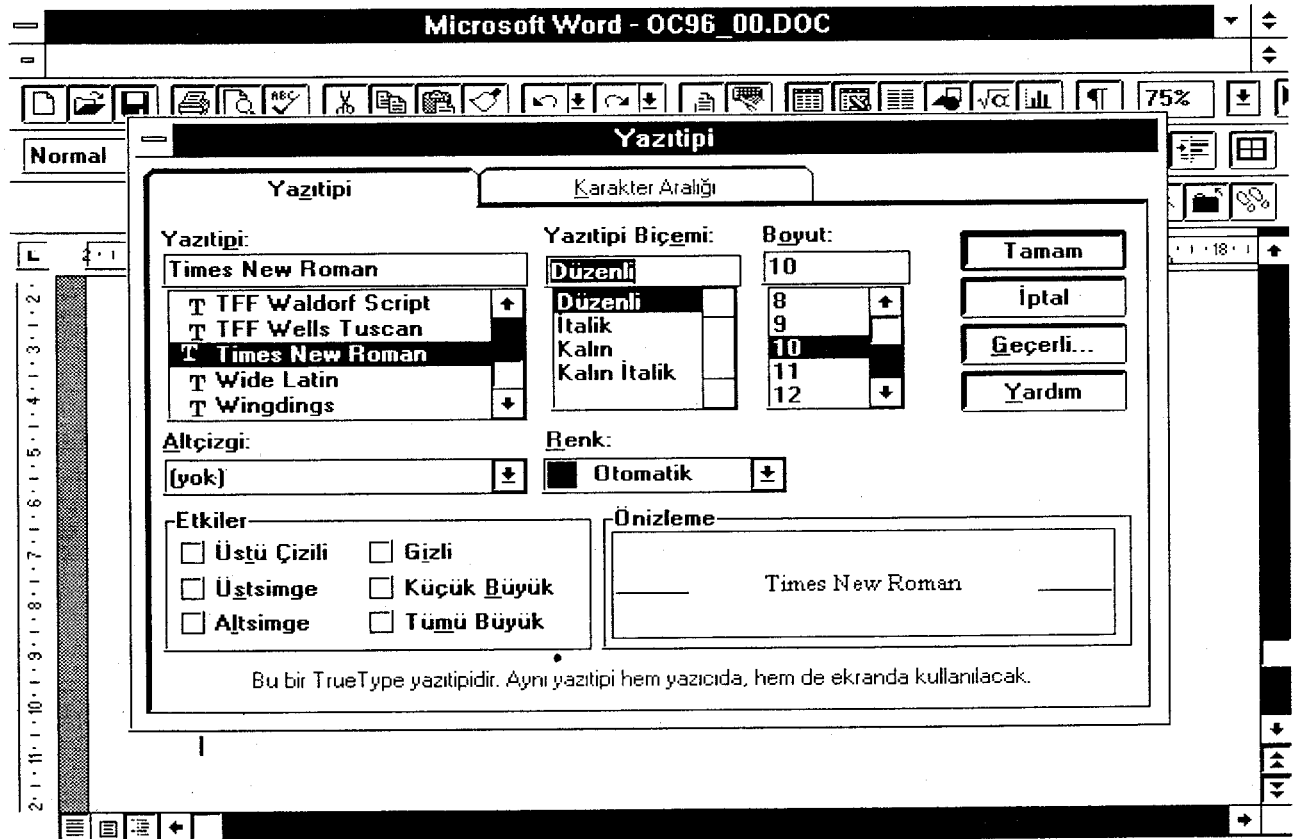
10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

Seçilen paragrafların görünümünü ve satır numaralarını değiştirir

Seçilen bölümlerin sütun biçimini değiştirir

Seçilen karakterlerin görünümünü değiştirir

